

Pavol Barabáš: Dostal som sa do raja

Natočil desiatky filmov, precestoval kus našej planéty. Napriek tomu najmilšie na svete sú mu Tatry a zadosťučinením je pre neho fakt, že jeho film o tatranských nosičoch premietali v kinosálach od Južnej Kórey až po Ushuaiu v Argentíne. V dokumente *Tieň jaguára*, ktorý práve dotočil, však mapuje tajomný venezuelský kmeň.

TEXT MARTINA ŽIFČÁKOVÁ
FOTO ARCHÍV PAVLA BARABÁŠA,
TÁŇA HOJČOVÁ

Uiete, akú vtipnú definíciu ponúka slovník pri hesle **dobrodruh? Ten, kto vyhľadáva nezvyčajné, nebezpečné, vzrušujúce situácie, niekedy fyzicky či psychicky náročné, je to ľahkomyselný a nerozvážny človek. Súhlasíte s tým?**

Človek má prirodzený strach z neznáma. Pre domorodca z džungle môže byť nebezpečné prejsť cez križovatku v Bratislave. Veľa závisí od toho, kde sa pohybuje a kde sa cíti ako doma. Ja sa cítim doma v horách, v prírode – tej rozumiem a rozumiem jej možno viac ako mestu. Je za tým množstvo expedícií i skúseností.

Z jednej expedície vo Venezuele ste sa práve vrátili.

Čo bolo cieľom vašej cesty?

Vo Venezuele som bol už piatykrát, prešiel som naprieč štyri najväčšie stolové hory Guyanskej vysočiny a na každej ma upútalo niečo iné. Raz sme vyliezli ťažkou stenou a prechádzali naprieč stolovou horou Ayuan Tepuy, potom sme zlanili obrovským vodopádom Salto Pozo – z toho vznikol film *Amazonia Vertical* (2004, pozn. red.). Ale v ostatnej expedícii išlo o hľadanie prírodných kmeňov – ľudí, ktorí žijú tak, ako žili ľudia pred tisícročiami. Pred tým som zdokumentoval čisté prírodné kmene na Novej Guinei, mnohé v Afrike. Niektoré z nich už civilizácia pohltila a po ich pôvodnom spôsobe života ostal iba film. Je stále vzácnejšie nájsť takýchto ľudí, žiť s nimi a spoznať ich múdrosť vo vzťahu k Zemi. Pomaly strácajú pôvodný spôsob života, a s tým aj svoju kultúru, pretože kvôli našej honbe za ich prírodnými zdrojmi prichádzajú o životné prostredie. Mount Everest tu bude stáť ešte tisíce rokov, ale prírodní ľudia sa o chvíľu z našej planéty stratia.

Ako ste sa k týmto kmeňom dostali? Mali ste ich vopred vytipované?

Náš svet je, myslím si, celkom dobre „zoskenovaný“. Ale dostať sa k takýmto ľuďom väčšinou znamená dlhý a ťažký pochod, nedá sa tam jednoducho prísť. Spomeniem napríklad film *Pururambo – prales, kde sa zastavil čas* (2005, pozn. red.), keď sme hľadali kmene v močiarioch Irian Jaya (*západná časť ostrova Nová Guinea, ktorá patrí Indonézii, pozn. red.*). Išli sme priestorom, ktorý je veľmi náročný na pohyb a koniec je neistý. No zároveň sme dúfali, že sa nám podarí niekam prísť a natočiť ľudí, ktorých sme si vysnívali. Potom uplynulo len pár desiatok rokov a misionári tam pristáli vrtuľníkom. Domorodci už chodia oblečení do kostolov, pretože nahota je hriech.

Prebiehalo to takto aj počas natáčania vášho najnovšieho dokumentu *Tieň jaguára*?

Aj amazonská časť Venezuely je ohromný nepreskúmaný prales, je fakt obrovský. Najprv sme dlho pádlovali proti prúdu riek. Potom nasledoval pochod cez pohorie Sierra Maigualida. Nemám žiadne informácie, že by to pohorie niekto pred nami prešiel. Nám sa to aj za pomoci Indiánov podarilo a dostali sme sa k etniku, ktoré mi svojou čistotou vyrazilo dych. Najprv sme boli tichí pozorovatelia ich života, neskôr sme boli šťastní, že nás títo ľudia, ktorí nemali hmotné statky, ale mali jeden druhého, prijali. Keď žijete s niekým dva-tri týždne, už viete, ako tá spoločnosť asi funguje, akými princípmi sa riadi. Mal som pocit, že som sa dostal do raja, v ktorom som zatúžil, aby v ňom mohli vyrastať aj moje deti.

Čo sa u nich cez deň dialo?

Stále sa zabávali, smiali, ale zároveň všetko robili spolu ako komunita. Bolo veľmi zaujímavé sledovať, akým spôsobom sa to celé konalo, pretože Indián Indiánovi nemôže rozkazať. Predstavte si osadu s obrovskými slamenými chýžami. Z jednej sa začal ozývať ženský spev, iná žena začala s košom tancovať a postupne sa k nej pridávali ostatné aj s deťmi. Bol to zborový spev, ktorým prosili duchov pralesa, aby im vydal plody, ktoré by uživil ich rodinu a deti. A so spevom sa vydali do džungle. Po nich zopakovali ceremoniál muži a išli za svojou

„*Za tie roky som si už vypestoval cit, že sa bude niečo diať. Vycítite to z chvenia okolia.*“

prácou. Všetko to bolo veľmi tajomné, až mystické. Indiáni videli za každým stromom, za každým kvietkom či kameňom duchov, ktorí ich obývajú, a to ovplyvňovalo ich správanie k okolitému svetu, ktorému neubližovali, lebo sú jeho súčasťou. Po pár hodinách sa do osady vracal život v podobe prichádzajúceho spevu. Zase zatancovali a poďakovali duchom pralesa za bohatý zber. Celá dedina začala spoločne spracovávať nazbierané plodiny, spolu varila a aj večer spoločne jedla. Potešilo ma, že som mohol nakrúcať, ako si vyrábajú bavlnené nite, z ktorých si na malých krosnách tkali miniatúrne oblečenie na prikrytie intímnych častí. Všetci nosili rovnaké.

Nenarušujete svoju prítomnosťou krehkú rovnováhu sveta týchto ľudí? Nemali by niektoré kúty sveta ostať nedotknuté, neodhalené?

To hlavné je nič po sebe nezanechať. Skôr ukázať, ako si vážite ich symbiózu s prírodou. Pre mňa je to cestovanie v čase. Na druhej strane cítite, že oni si vás tiež vážia, že sme podnikli takú púť a že sme sa s nimi vydali na taký ťažký prechod pohorím, pred ktorým majú tiež rešpekt. Je dobré, keď vycítia vašu pokoru pred ich znalosťami pralesa, v ktorom je naozaj ťažké sa uživiť a vychovať aj svoje deti. Komunikácia medzi prírodnými ľuďmi prebieha úplne inak ako v našej civilizácii. Oni sa nehrajú na to, že tento človek sa nám môže zísť alebo k tomuto sa musíme správať tak a tak. Buď ste dobrý človek a vyžiarujete dobrú energiu a budete sa s tými ľuďmi priťahovať, alebo idete s nejakými bočnými úmyslami a vznikne medzi vami múr, ktorý nedokážete

prejsť. Keď máte čisté srdce, vycítia to. A my sme tam prichádzali s tým, aby sme ich život neovplyvnili. Skôr nech oni ovplyvnia náš. To je etika cestovania, ktorú sa snažíme dodržiavať.

Vy ste boli prví bieli ľudia, ktorých videli?

Nie. Indiáni poznajú helikoptéru, misionárov i etnológov. Poslední tam boli pred desiatimi rokmi. O tomto kmeni zatiaľ nebol natočený žiadny film. Aj to bola motivácia na natočenie filmu, ktorá rezonovala hlavne u môjho dobrého priateľa Becka (*filmár Peter „Becko“ Ondrejovič, pozn. red.*). Rozhodli sme sa, že urobíme film o spoločnosti, ktorá žije bez peňazí, majetku, pretože to je už anomália na tejto planéte.

Zasahujete ako režisér dokumentárnych filmov do priebehu nakrúcania?

Som zástancom naozaj čistého dokumentu. Môžete zachytiť, ako sa niekto presekáva spotený džungľou, ale ak poviete, poď ešte raz, na filme je to hneď vidno. Divák dokumentu prestáva veriť, nevťahne ho. Za tie roky som si už vypestoval cit, že sa bude niečo diať. Vycítite to z chvenia okolia. To vás naučí profesia dokumentaristu, pozorovateľa, ktorý sa snaží stále vnímať deje okolo vás. No a, samozrejme, často je to aj šťastná náhoda, že niečo zaujímavé nakrútime. Napríklad jaguára.

Schopnosť odpozorovať zaujímavý dej je pri dokumentárnej práci nesmierne dôležitá, ale aj filmárska technika dostáva v extrémnych podmienkach zabráť, že?

Svojim študentom na Akadémii umení som vždy prizvukoval, že je jedno, či máte novú alebo starú techniku, či filmujete mobilom, dôležitý je vždy príbeh, to, čo chcete zo seba odovzdať. Samozrejme, technológie sú stále kvalitnejšie a aj na expedíciách je nakrúcanie jednoduchšie. Napriek tomu ste mimo možnosti dobíjať a v permanentnom režime šetrenia batérií. Spomínam si na situáciu, keď som v minulosti chodil do Venezuely s veľikánskou kamerou, ktorú som

ledva vopchal do obrovského batohu medzi jaskyniarsky výstroj a tretí deň expedície som ju rozbil. Alebo som pri kaňoningu v ťažkých kaňonoch na ostrove Réunion (*nachádza sa v Indickom oceáne pri Madagaskare, film Trou de Fer: Železná diera, 2011, pozn. red.*) utopil najnovšiu požičanú videotechniku. Ste v tom najväčšom extréme, takže sa nakrúcanie nemusí vždy podariť.

V africkej džungli ste tiež žili s domorodcami. Jednu výpravu ste spracovali v dokumente *Suri – kmeň, ktorý ešte vzdoruje*. V čom sa líšil od toho venezuelského kmeňa?

Amazonské indiánske kmene majú právny nárok na územia, na ktorých žijú. V Afrike to majú domorodci zložitejšie. Etiópska vláda sa snaží rozparcelovať ich územia, na ktorých dlhé stáročia žili a pásli dobytok. Násilné zaberanie pôdy a vysťahovanie plodí agresivitu. Podobný osud sa stal mnohým kmeňom. Kedysi sme to zachytili vo filme *Omo – cesta do praveku* (2002, pozn. red.). Dnes sú kmene Bodi, Bata, Mursi a Kwegu presťahované do barakov a ich pôda je rozparcelovaná pre ázijských pestovateľov komodít. Suri však bol hrdý kmeň odhodlaný bojovať. Pestujú zaujímavý rituál, ktorý sa volá donga – súboj dvoch mužov ozbrojených dvojmetrovými palicami. Sú veľmi silní a vzbudzujú rešpekt. Sú ozbrojení samopalmi, hoci sú nahí. Bol to úplne odlišný kmeň v porovnaní s ľuďmi, ktorých sme stretli v Amazonii. Kmeň Suri vzdoruje, chce si zachovať svoje tradície i tradičný bohatý život, ktorý sa nám podarilo zachytiť ešte v pôvodnej podobe.

To dosahujú aj samopalmi?

Samopaly priniesla do regiónu naša civilizácia. Keďže žijú v susedstve Južného Sudánu, v ktorom prebiehajú dlhoročné boje o ropu, majú k nim naozaj blízko. Vedia ho získať za štyri kravy. Často sa zamýšľam, čo by sme chceli ako prvé, keby pristála na našej Zemi cudzia civilizácia. Obávam sa, že by to boli práve zbrane, o čom ma presvedčil kmeň Suri.

PAVOL BARABÁŠ (58)

● **Scenárista, kameraman, režisér, dokumentarista, milovník prírody a hôr. Pochádza z Prievdzie. Momentálne žije v Tatrách, občas sa objaví aj v Bratislave. Absolvoval štúdium na Vysokej škole technickej v Bratislave, odbor zvuková a obrazová technika.**

Nakrúca dokumenty z odľahlých miest sveta: *Tajuplné Mamberamo* (2000), *Neznáma Antarktída* (2007), *Bhután – Hľadanie šťastia* (2008) a ďalšie, ale aj z domácej pôdy: *Vysoké Tatry – Divočina zamrznutá v čase* (2007), *Tajomstvo podzemia* (2009), *Príbehy tatranských štítov* (2011), *Žiť pre vašeň* (2014) či *Sloboda pod nákladom* (2016) o vysokohorských tatranských nosičoch. V súčasnosti je ich viac ako 55.

Za svoju tvorbu získal viac ako 300 ocenení (za mnohé filmy dostal najvyššie ocenenie Grand Prix) doma aj v zahraničí a radí sa k jedným z najúspešnejších slovenských dokumentaristov. Neobišli ho ani spoločenské ocenenia – tento rok získal Cenu primátora Vysokých Tatier za čin roka 2017 a Zlatý Biatec za rok 2017 za originálne dokumenty o bohatstvách Zeme, ako aj za dokumentaristicky jedinečnú prezentáciu Slovenska v zahraničí.

Jeho posledným filmom je dvojdielny dokument *Vábenie výšok*: 1. diel Ivan Gáľfy; 2. diel *Krutý Everest* (oba 2017). Momentálne pripravuje film o venezuelskom kmeni *Tieň jaguára*, ktorý by mal vyjsť v lete tohto roka.

„SLOBODA POD NÁKLADOM je dokument o remesle, ktoré ma v mladosti formovalo. Dlhो som nevedel, ako ho uchopiť, ale film sám si našiel správny čas,“ vraví dokumentarista Pavol Barabáš.

„Indiáni amazonského kmeňa Hodi robia všetko spolu. Pri nich si človek uvedomuje, že potreba patriť do skupiny je pre ľudstvo prirodzená a inštinktívna. Prameni z našej podstaty a evolučnej histórie. Vždy sme boli sociálnym druhom, kde jednotlivec závisí od vzťahov s ostatnými, ak chce prežiť,“ zamýšľa sa Pavol Barabáš.

„V srdci čiernej Afriky sa nám po dobrodružnom pochode konžským pralesom podarilo nájsť ukrytý kmeň pygmejov. Sú to prírodní ľudia, ktorí sa živia tak ako pred tisícročiami, o ktorých si svet myslí, že už nejestvujú.“

„Na ostrove Réunion v Indickom oceáne sme prešli kaňony, ktoré patria k najnáročnejším na svete: Trou de fer a Bras Magasin,“ spomína si režisér dokumentárnych filmov. Pod názvom Trou de fer – Železná diera sa ukrýva jeden z najťažších kaňonov na svete, no zároveň ide aj o jeden z najkrajších. Železná diera je obrovitánska prepadlina, ukrytá hlboko v horách, ktorá sa vytvorila vďaka sopečnej činnosti. Podarilo sa ju prejsť len niekoľkým expedíciám, v jeho útrobách už zahynulo niekoľko ľudí. Česko-slovenská expedícia, ktorej súčasťou bol aj Pavol Barabáš, mala na tejto výprave úspech.

„Na expedícii človek funguje úplne iným spôsobom, je v strehu, inak našľapuje v neznámom teréne a inak si premyslí úkony, ktoré urobí.“

„Pri prechode Zeme kráľovnej Maud v Antarktíde sme narazili na veľkú kolóniu tučniaka cisárskeho. Zrod života na najnepriaznivejšom mieste sveta je zázrak, na ktorý sa nedá zabudnúť.“

Prechod cez panenské Ellsworthovo pohorie k najvyššiemu štítu Antarktídy Mount Vinsonu. „Boli sme prvou expedíciou, ktorá dosiahla vrchol pešo od okraja kontinentu.“

Fotografia pochádza z putovania ku kmeňu hlinených žien a zachytáva rituálny tanec na pohrebe náčelníka. K tradičnému odevu himbských žien patrí kožená suknia, mnoho ozdôb a šperkov na rukách, nohách aj krku, ktoré si samy vyrábajú. Z nádherného pešieho prechodu horami na angolsko-namíbijskej hranici napokon nevznikol film, čo režiséra doteraz veľmi mrzí.

Jediné, čo z našej civilizácie potreboval, bol samopal.

Ako prebieha dorozumievanie sa s týmito domorodými kmeňmi? Mávate so sebou vždy tlmočníka z radov lokálnych domorodcov?

Poviem to na príklade. Príťahovali ma kočovní pygmejovia v konžskom pralese. Keď sme prišli do Stredoafrickej republiky, vôbec sme nevedeli, kde ich hľadať, ako sa presúvať cez prales, ako sa v ňom orientovať. Okrem toho v SAR je úradným jazykom francúzština, černosi majú svoj jazyk a pygmejovia tiež. Boli sme len dvaja, bez sprievodcu. Nejakým spôsobom sme sa dostali k pygmejom na okraji džungle, tí nás odovzdali iným domorodcom a tí zas ďalším, až nás previedli za hranice SAR do Konga, kde sme naozaj našli prírodných pygmejov, s ktorými sme napokon nejaký čas žili. Myslím, že po úvodných problémoch sme našli spoločnú reč. Keď sa človek chce dorozumieť, dorozumie sa s každým. Keď sa nechce dohovoriť, môže vedieť všetky reči sveta a nedohovorí sa. Prírodní ľudia sa dorozumievajú aj inak ako verbálne. My sa všade snažíme používať presne zadefinované slová a vety. Ale u nich to záhadne funguje tak, že vy si niečo pomyslíte a domorodec to prinesie. Nechápate, ako je to možné, no oni to vycítia. Stačí možno náznak, gesto, intonované slovo.

Majú tieto kmene nejakú hierarchiu? Majú šamana, voleného náčelníka, a čo je veľmi zaujímavé, a teraz to myslím všeobecne o kmeňoch na našej planéte, veľké slovo majú starší ľudia. Keď niekto zo starších niečo povedal, aj mladí bojovníci alebo mladí chlapci k tomu pristupovali s úctou a počúvli. V našej spoločnosti sú starí ľudia akoby nepotrební, odsunutí bokom, lebo si myslíme, že všetko o živote nájdeme na internete. Ale nie je to celkom tak.

Aké postavenie majú ženy?

Závisí od toho, kde. Vo Venezuele je to postavenie rovnocenné. Aj ženy hrali volejbal alebo futbal. Títo ľudia majú veľmi silné rodinné puto. Ma-

jú úžasnú lásku k deťom, veľkú úctu k rodine. Bolo krásne sledovať, ako sa dospelí ľudia hrali s deťmi. Matky s nimi robia všetko – od ranného tancovania cez zbieranie plodov v pralese až po spoločné varenie, kde už aj tí najmenší mali zadelenú svoju robotu. Možno aj preto sa všetko robilo s radosťou, so spevom, smiechom. Večer to završili nekonečné spirituálne tance trvajúce až do hľbokej noci. Zobudil som sa napríklad o štvrtej ráno na spev z najväčšej slamenej chyže, kam sa zmestí aj sto ľudí. Nakukol som dnu a na moje prekvapenie tam stále tancovali aj tí najmenší spolu s dospelými.

Vy ste tancovali tiež?

Oni sa pri tej svojej hudbe a spirituálnych tancoch dostali do takeého tranzu, akoby vôbec neexistovala únava. Dokázali štyri-päť hodín tancovať.

Aj sme to skúšali, ale po pätnástich minútach som bol mokrý ako myš. Do takeého tranzu ako oni sa nedostanete. Museli by ste v ich kultúre vyrastať a žiť.

Boli ste medzi nimi tri týždne, túžili ste sa vôbec z tejto panenskej prírody vrátiť?

Mám rád prírodu a medzi ľuďmi, ktorí sú jej súčasťou, sa cítim dobre, ale každá návšteva raz musí skončiť. Boli sme limitovaní letenkami aj spôsobom, ako sa dostaneme naspäť do civilizácie, pretože ani to nebolo jednoduché. Museli sme Indiánov presvedčiť, aby opustili kmeň a odprevadili nás k najbližšej splavnej rieke. Aj odtiaľ bol návrat na Slovensko veľmi komplikovaný. Na domov sa vždy teším, lebo naňho pozerám iným hodnotovým rebríčkom. To je aj kľúč k vnútornej spokojnosti.

„Keď človek nemá pokoru, hory vedia trestať. Vždy to tak bolo aj bude a nepomôže vám ani najlepšia výbava, poistenie alebo horská služba.“

Keď hovoríte o domove, čo pre vás znamenajú naše veľhory?

V Tatrách som vyrastal, v nich som sa formoval. Predtým som veľa liezol, postupne som sa dostal ako horolezec aj do Tatier. Mojm chlapčenským snom bolo tam ostať aj pracovať, aby som si na to, že tam budem liezť, aj zarobil. Takže som deväť sezón strávil ako nosič na Zbojníckej chate a bolo to jedno z najkrajších období môjho života. Dalo mi naozaj veľa. Aj do spôsobu života, ktorý vediem teraz. **Pripravujete sa nejak špeciálne na expedície? Dávate si na niečo obzvlášť pozor?**

Nosičské remeslo vám dá skutočne veľký základ. V horách som skoro každý víkend, takže som sa ani na expedície nikdy nemusel špeciálne pripravovať. Na expedícii človek funguje úplne iným spôsobom, je v strehu,

inak našlapuje v neznámom teréne a inak si premyslí úkony, ktoré urobí. Vie, že sa mu nesmie nič stať. Podľa štatistík sa skôr stane úraz v známom prostredí – v kuchyni alebo v garáži. **Keďže ste sám robili nosiča, mal byť film *Sloboda pod nákladom* o tatranských nosičoch najmä poctou týmto ľuďom?**

Nosiči vo Vysokých Tatrách sú v našom európskom regióne veľmi zaujímavým a zvláštnym fenoménom, už len z toho dôvodu, že sa zachovali iba v tomto jednom pohorí. Dokonca ani na poľskej strane Tatier nie je nosičská tradícia. Vždy to tam riešili autami, konským záprahom alebo lanovkou. Ale vo Vysokých Tatrách je päť chát, na ktoré sa zásoby vynášajú. Samozrejme, že tlaky, aby sa zásobovalo letecky, čo je možno aj lacnejšie, tu sú. Môžeme si položiť otázku, prečo

sa v Alpách už nenosí – všetko dnes zásobujú helikoptéry. Postihne tento osud aj tatranské chaty? Vo filme som sa pokúsil zachytiť myšlienky jednej generácie, ktorá asi najdlhšie nosí vo Vysokých Tatrách. A zároveň som chcel docieľiť aj to, aby tieto idey v tatranskom priestore zotrvali. A som veľmi rád, že po tomto filme vznikol záujem mladých o nosičstvo a že film oslovil aj mnoho ľudí po celom svete. Premietal sa v kinosálach od Južnej Kórey až po Ushuaiu v Argentíne.

Horskí nosiči u nás si priemerne zarobia okolo päťsto eur, ako uviedol jeden z nich Viktor Beránek, takže to nie je žiadny lukratívny džob. Prečo to tí ľudia vlastne robia, čo ich ženie? Prečo človek vyhľadáva námahu, prečo si ide niekto zabehať? Tie otázky tu sú. Dostávajú ich aj nosiči na chodníkoch a je veľmi ťažké na ne odpovedať. Je to istá filozofia života, spoznávanie seba samého, prekonávanie vlastných limitov, ktoré môžete ťažko niekde inde než pri nosení v Tatrách zažiť. Kde inde sa takto môžete spoznať? Ste v krásnom prostredí, na chrbte máte obrovskú váhu. Keď si ju dáte na chrbát a prejdete sto metrov, poviete si: Toto nedokážem. Ale nakoniec vyjdete! Pretože v sebe mobilizujete sily, ktoré sú niekde vo vás schované.

Tento dokument je asi vašou srdcovou záležitosťou, keďže Vysoké Tatry sú vaše najmilovanejšie hory. Je pre vás dostatočným zadostučinám, že film je divácky aj festivalovo úspešný?

Film som robil pre našu nosičskú komunitu, aby som zachytil nielen spôsob nosenia, ale aj myslenia ľudí, ktorí si zamilovali svoju nesmierne ťažkú a nebezpečnú prácu. Je to jej odkaz do budúcnosti. A som veľmi rád, že tento odkaz prenikol ďalej – aj za hranice Tatier, aj za hranice Slovenska a Európy, takže, čo viac si môže autor priať.

Vy ste netúžili ostať pri nosení?

Ja som mal kedysi úraz a prestal som s nosením. Mrzí ma, že som prestal. Je to možno naivita, ale prajem každému, aby si v dospievajúcom veku

vyskúšal nosičské remeslo. Tam každý zistí, že je to len o vašej pokore, že vám nepomôžu rodičia, známosti ani bankové konto či drahý mobil. Jednoducho všetko musíte zvládnuť sami, len tak zistíte, čo je vo vás. A toto je moja filozofia aj dnes. Čo si naložíš na chrbát, dones do cieľa.

Na vašom Facebooku ste sa v dobrom pobavili na komentári jedného prispievateľa z Česko-Slovenskej filmovej databázy. Pomyselné snail klobúk pred starými pánmi, ktorí sa vysokohorskému nosičstvu venujú – že bojujú s prírodou a nie v rade do obchodu o rožky. V čom tkvie tajomstvo dlhovekosti týchto pánov? Myslím, že je to obyčajný kyslík. Keď som nakrúcal šesťdielny televízny dokumentárny seriál *Príbehy tatranských štítov* (2001, pozn. red.), ktorý bol sčasti aj o horských vodcoch, uvedomil som si jedno. Vodcovia koncom devätnásteho storočia vodili často aj ako sedemdesiatroční.

mi očami. Bol to veľmi múdry človek a skladateľ, ktorý posunul slovenský folklór na vyššiu, aj v zahraničí akceptovateľnú úroveň. V súčasnom svete, ktorý speje k čoraz väčšej uniformite, nám pôvodné, unikátne tradície doslova miznú pred očami. Práve hľadanie genia loci nášho národa je pre mňa v Stračinovej tvorbe najviac motivujúce. Snažil sa nám ňou naznačiť, kam patríme, kde sú naše korene a na čo môžeme byť hrdí.

Takže momentálne pracujete na viacerých projektoch naraz. Ako to prebieha?

Niekedy je dosť zložitá vedieť sa prekloniť z jedného filmu do druhého. Teraz dokončujem distribúciu filmu *Vábenie výšok*, riešim DVD, televízne práva po svete, ale medzitým už strihám film *Tieň jaguára* a scenáristicky robím na Svetozárovi Stračinovi. Takže nikdy nie som v takej komfortnej zóne, že pracujem len na jednej veci a nad ničím iným nerozmýšľam.

niekoľkodňový hlad, keď nemáme čo jesť. Myslím, že to všetko treba zažiť, aby človek vedel, čo si má v živote vážiť. Vždy sa teším domov a často si poviem, že už nikam cestovať nepotrebujem, tu mi je dobre. Chodím a usmievam sa na všetkých naokolo a oni sa divia, z čoho som taký nabitý energiou. Radil by som to každému, kto je len trochu nespokojný so svojim životom – nech si zbalí batoh a nech ide na nejakú mesačnú cestu. Niežby som bol so svojim životom nespokojný, práve naopak, ale vždy je to veľmi dobrá očista celého človeka.

A čo hovoríte na súčasný „trend“ chodenia do hôr nedostatočne vybavení?

Toto je naozaj na dlhú debatu. Pozerajú televízne archívy z výstupu na vrchol Rysov v roku 1960 zistíte, že možno každý dvadsiaty človek mal na chrbte batoh, väčšinou však mali len vetrovku opásanú okolo pásu. Vtedy ľudia viac cítili prírodu, viac s ňou žili. Dnes vás outdoorové predajne presvedčia, že treba plný batoh, aby ste v prírode prežili. Podľa mňa je však najdôležitejšie vziať si so sebou do hôr zdravý rozum. Keď ten nemám, nepomôže ani to množstvo vecí,

ktoré mám v batohu. Keď človek nemá pokoru, hory vedia trestať. Vždy to tak bolo aj bude a nepomôže vám ani najlepšia výbava, poistenie alebo horská služba.

Je vám blízke aj to posvätné, čo hory ponúkajú? Duchovno?

Záleží, čomu sa vie človek otvoriť, akým energiám. Niekoľko príde spokojný z Egypta, miluje púšť. Ja sa viem otvoriť práve horám a cítim sa tam jednoducho dobre. Cítim, že tam získavam určitý nadhľad nad svojím životom aj spoločnosťou. Keď si potrebujem niečo utriediť alebo urobiť nejaké vážne rozhodnutie, vyleziem na horu, z ktorej ďaleko dovidím, a nejakým spôsobom si nájdem ďalšiu cestu životom.

„Je jedno, či máte novú alebo starú techniku, či filmujete mobilom, dôležitý je vždy príbeh, to, čo chcete zo seba odovzdať.“

Aby človek dlho a plnohodnotne žil, potrebuje neustále okysličovať hlavu i telo.

Čo ako dokumentarista ešte chcete kamerou zachytiť? Máte v talóne aj nejaké iné slovenské témy než hory? Robili sme film *S tebou ma baví Slovensko* (2015, dokumentárna road-movie o úrskom študentovi Tomovi Moranovi a slovenskej herečke Gabriele Marcinkovej, pozn. red.) a teraz pripravujem snímku o hudobnom skladateľovi Svetozárovi Stračinovi (1940 – 1996, *zberateľ ľudových piesní a spoluorganizátor folklórnych festivalov, autor hudby k viac ako 160 filmom a televíznym inscenáciám. Tvoril hudbu pre SLUK a Lúčnicu, pozn. red.*), ktorý sa pozerá na folklór trochu iný-

Snažíte sa ľuďom na cestách alebo na festivaloch povedať aj niečo o Slovensku?

Na zahraničné festivaly väčšinou nechodím. Keď som dostal v Južnej Kórei Grand Prix, poslal som tam syna. Ja nerád cestujem.

Ako potom prežívate, keď idete niekam cez pol sveta?

Úplne strašne. Mňa baví, keď si dám batoh na chrbát, vklznem niekam do pralesa a žijem len z tej prírody. Niekedy si človek potrebuje tak trochu upratať v hlave, vzdať sa mobilu a všetkých technických vymožeností. Vzdať sa všetkého. Úžasne to oslobodzuje. Teším sa na fyzickú únavu z pochodov, neskutočný mráz alebo obrovské horúčavy, nehasínajúci smäd alebo

TOP 10 PAVLA BARABÁŠA

1 **NAJKRAJŠIE ETNIKUM:** Himbovia (kmeň pôvodného afrického obyvateľstva žijúci v severnej Namíbii, ktorých ženy sa potierajú typickou červenou zmesou)

2 **NAJDLHŠIA EXPEDÍCIA:** Kančendžonga (tretia najvyššia hora sveta, druhá najvyššia hora Nepálu a najvyššia hora Indie v nadmorskej výške 8 586 metrov nad morom), 1997

3 **NAJVÄČŠIA ZIMA:** -52 °C, Antarktída

4 **NAJVÄČŠIE TEPLLO:** +48 °C, Turkana, Etiópia

5 **NAJŤAŽŠÍ KAŇON:** Bras Magasin, ostrov Réunion v Indickom oceáne

6 **PRIEKOPNÍCKY OBJAV:** objav Pekelnej diery na stolovej hore Chimantá; prvý prechod Ellsworthovho pohoria v Antarktíde; prvé zlanenie druhého najvyššieho vodopádu sveta Tugela (948 m) v Dračích horách

7 **NAJKRAJŠIE MIESTO NA SVETE:** Tatry

8 **NAJKRAJŠIE MIESTO V TATRÁCH:** Čierna Javorová dolina

9 **NAJDÔLEŽITEJŠIA VÝBAVA NA EXPEDÍCIÁCH:** intuícia a zdravý rozum

10 **NAJBLIŽŠÍ CIEĽ:** neznámo

Robili ste aj mnoho filmov o budhistických národoch, je vám táto filozofia blízka?

Budhizmus je filozofia života, ako byť spokojný hlavne sám so sebou. Svet nie je len dobrý, alebo zlý. Je to o tom, ako ho vnímate vy. Závisí od vás, s akými energiami pracujete. O tibetskom budhizme som urobil šesť filmov. Nechcem povedať, že po toľkých filmoch sa zo mňa stal zanečený budhista, ale táto filozofia života mi je sympatická. Veľmi pekne to zhrnul Džingischán: Je jedno, ktorému náboženstvu veria moji vojaci, ale je dôležité, aby spasilo ich dušu.

Aký najväčší extrém ste zažili? Pri splavovaní najnáročnejšej africkej rieky Omo sa na vás vyrútil obrovský húf hrochov. Na Severnom a Južnom póle bola asi veľmi náročná tá zmena – ticho, žiadna vôňa, žiadna farba okrem bielej a strašná zima.

Pochod k Južnému pólu bol extrém, ale silnejší bol prvý prechod Ellsworthovho pohoria od okraja Antarktídy po najvyšší bod Mount Vinson (4 892 m n. m., pozn. red.). To je pre mňa extrém extrémov. Šli sme neznámym pohorím, ktoré pred nami nikto neprešiel. Podarilo sa mi ho prejsť so známymi horolezcami – s už nebohým Zdeňkom Hrubým, Láďom Noskom, Petrom Valušiakom a Rudom Švaříčkom. V jednom obrov-

skom ľadopáde prišiel víchor a biela hmla. Stratili sme orientáciu. Teplota prudko klesala na mínus štyridsaťpäť stupňov. Padali sme do trhlín a nevedeli sme nájsť z toho bludiska cestu von. Bolo to na naozaj hrane, nebol som to schopný filmať a dotkol som sa pocitu, že takto nejako prichádza koniec. Pokojne.

A nejaký pozitívny extrémny zážitok?

Úžasné zážitky mám aj zo Zeme kráľovnej Maud, ktorá je tiež v Antarktíde. Je to tisíckrát zväčšená horská Patagónia. Ľadový prikrov prerážali ostré ihly. Pozoroval som tu kolónie tučniakov cisárskych. Predstavte si, že sedíte medzi nimi. Často sa nestačím diviť nad zázrakmi na tejto planéte a vždy si spomeniem na vetu z *Jurského parku*: „Život si nájde cestu.“ Keď si vezmete, že v mínus tridsiatich musí ten tučniak vysedieť vajíčko, je to niečo absolútne nepredstaviteľné, a okrem toho, on tri mesiace vôbec nejde. A keď sa narodí mladé, musí ho nakrmiť, zohriať a najbližšie more je odtiaľ vzdialené sto kilometrov. Je to zázrak života, prírody a ja sa snažím stále si uvedomovať, že som jeho súčasťou.

Vášim posledným filmom je *Vábenie výšok*. Aj napriek dĺžke dostal cenu Literárneho fondu za najlepší slovenský film na festivale Hory a mes- to. Je z prostredia Mount Everestu, prvá časť pojednáva o poprednom slovenskom horolezcovi Ivanovi Gálfym a slovenskom himalájskom horolezectve. Prečo ste si vybrali práve jeho?

Mňa táto generácia ovplyvnila v mladosti, liezť som začal aj vďaka týmto pánom, vďaka knihám a filmom, ktoré vznikli v tom období. Človek chcel spoznať hory a myslím, že sme boli generácia, ktorá veľmi prežívala víťazstvá a pády, ktoré sa odohrávali v Himalájach. Bohužiaľ, po roku 1988, keď na Evereste zahynuli štyria najlepší slovenskí horolezci, prestalo himalájske horolezectvo na Slovensku existovať. To horolezectvo, ktoré posúvalo latku svetového vyššie. No

MEDZI ŠTYRMI OČAMI

Pôvodné miesto rozhovoru malo byť v kaviarni kina Lumière, kde mal Pavol Barabáš besedu po projekcii jeho najnovšieho filmu Vábenie výšok. Zvábilo nás však iné miesto, ktoré nakoniec aj tak nebolo dôležité. Dôležitejšie bolo rozprávanie človeka s veľkým Č. Som naozaj rada, že som mala časť ho aspoň trochu spoznať a utvrdiť sa v tom, že robí to, čo má rád, čo ho baví a je to vidieť aj na jeho filmoch, ktoré na človeka pôsobia rovnakou silou ako rozhovor s ich autorom. Teda človečinou a témami, čo dokážu vyraziť dych.

a pretože títo páni – nestori slovenského himalájskeho horolezectva už dosahujú úctyhodný vek, povedal som si, že je najvyšší čas, aby som zachytil celé toto historické obdobie. Hľadal som líniu filmu, človeka, ktorý by spojil všetky expedície, ktorý by tomu dal zaujímavý príbeh. Nakoniec som ho našiel práve v osobe Ivana Gálfyho (1933 – 2011, pozn. red.). On je ten, ktorý nás sprevádza celým slovenským himalájskym horolezectvom.

Čím to je, že práve naši horolezci boli takí priekopnícki?

Bola to silná komunita ľudí, ktorých vábili výšky, a tým, že sme boli uzavretí za ostnatým drôtom, expedícia bola jedinou možnosťou, ako sa dostať von. Za hranice, do Alp, na Kaukaz a aj do najvyšších hôr sveta – do Himalájí. Keď vtedy horolezci chceli urobiť expedíciu, museli sa tomu venovať aj dva roky. Začalo to zháňaním peňazí, potravín, oblečenia, výstroja. Dlhو tým žili a partiu to tým pádom stmelilo. Dnes môže ísť do Himalájí

každý, kto má peniaze, a v podstate hneď. Ale už tam chýba ono obrovské nadšenie a stmelený kolektív.

Druhá časť dokumentu má názov Krutý Everest. Prečo krutý? Nejdú horolezci a objavitelia zakaždým na tieto expedície s veľkým rizikom? Najmä pri zostupoch sa mnohí už do basecampu nikdy nevrátia...

V roku 1984 zahynul na Evereste Jozef Psotka (mal 50 rokov, v tom čase to bol najstarší človek, ktorý dosiahol Everest bez kyslíka, pozn. red.), kde urobili – dá sa povedať – prvovýstup alebo variant Poľskej cesty na Everest bez kyslíka. Bohužiaľ, nezišiel až do základného tábora a veľmi to postihlo aj ľudí, ktorí boli v expedícii. V roku 1987 Ivan Gálfy viedol expedíciu na Everest, ktorá sa, žiaľ, nevydarila. Keby sa jeho zámery podarili, bola by to určite jedna z najúspešnejších expedícií v Himalájach. V roku 1988 zahynuli na Evereste štyria z najlepších slovenských horolezcov, ktorí sa rozhodli prekonať

alpským štýlom najťažšiu cestu, z čoho sa vlastne slovenské horolezectvo dodnes nespamätalo.

V dnešnej dobe už Everest či iné osemtisícovky nie sú miestom len pre „vyvolených“, ale dostane sa tam v podstate ktokoľvek, kto má dosť peňazí a zaplatí si šerpu, ktorý ho na vrchol „dotiahne“. Nedožijeme sa o chvíľu toho, že bude lanovka viesť na každú horu a nič už nebude neobjavené alebo ťažko prístupné? Nevytráca sa tým čaro pravého horolezectva – drina, skúsenosti, risk?

Pravé horolezectvo je o nových myšlienkach, posúva hranice. Je o hľadaní nových ciest, možností a pri každom objavovaní je nejaké riziko. Boom outdoorových aktivít zasahuje aj do horolezectva. Jednou z nich sú rýchlostné rekordy na vrcholy, dokonca i na osemtisícovky. Iným extrémom je dostať sa na najvyšší bod planéty aj bez patričných skúseností. Everest je zabezpečený a garantujú vám, ak máte peniaze, že vás tam dostanú. Ale horolezec, ktorý vyznáva pravé hodnoty horolezectva, si nájde svoju tichú dolinu, kde nikto nie je. A pokúsi sa v neznámej, neprelezenej stene – a nemusí to byť osemtisícovka – niečo zaujímavé vyliezť. Nerobí to pre druhých, pre médiá, ale robí to pre seba, kvôli splynutiu s prírodou, s horou, aby sa stal jej súčasťou, a to je na tom to najpríťažlivejšie.

Ako dlho sa už tejto téme venujete?

Sú témy, ktorými žijete celý život. A k tej patria aj horolezci a nosiči, pretože pochádzam z tejto komunity. Chcel som urobiť sumár celého toho obdobia od začiatkov himalájskych expedícií až po súčasnosť. Keď som si povedal áno, idem do toho, trvalo to dva roky. Film *Sloboda pod nákladom* som robil asi rok a pol, ale natočiť som ho chcel už desať rokov, len som nevedel, ako ho uchopiť. Ešte nebol ten správny čas – najstaršia generácia ešte nebola najstaršia. Musel som čakať. Teraz ma to teší, lebo film má väčšiu silu. A teší ma, že hlavní hrdinovia aj naďalej nosia. Akoby im film silu do nosenia ešte pridali.

Kúpte si nabudúce balíček
so špeciálnou zľavou
Časopis **EXKLUZIV** a magazín
INTERVIEW spolu len za **1,99 eur**

viac čítania

Balíček **Exkluzív** + Interview

~~2,48 €~~
1,99 €

0,99 €

12/2018 | 30.5.2018

EXKLUZIV

ROZHOVOR

MAROS KRAMAR
Strach z lekárov

ROZHOVOR

JASMINA ALAGIĆ
Poznáme jej tajomstvo

ZKICA

MATEJ SAJFA CIFRA
Zháňal peniaze

DOMINIKA CIBULKOVÁ

Som pravá STRAKA

viac čítania

Balíček **Exkluzív** + Interview

~~2,48 €~~
1,99 €

1,99 €

Tajomstvo snov. Prečo každý tretí Slovak trpí nespavosťou

INTERVIEW

STO STRÁN ROZHOVOROV PRE ĽUDÍ, KTORÍ NEZABUDLI ČITAŤ

HEREC Bill Murray
V úlohu psa. Krotiteľ duchov
ako vodca svorky

RAJ NA ZEMI
Milované Tatry a tajomná džungľa vo filmoch
Pavla Barabáša

JEDY OKOLO NÁS
Chemička Jana Klánová
o rastúcej koncentrácii toxínov

VRAZEDNE RÝCHLE AUTÁ
Pretekár Miroslav Konápek
o legendárnych Le Mans

PLAVÁRNE A LUDIA
Minimalistické futuroretro
očami fotografky
Marie Švarbovej

BEZ ODMIEN A TRESTOV
Ideálna výchova detí
podľa psychologičky
Lenky Šulovej

Jes
Do
rady

~~2,48 €~~
1,99 €

Dostanete vo vašej trafike